

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ НАБУТТЯ СТРУКТУРНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКОЮ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу інституціональних проблем впливу держави на процеси формування конкурентоспроможної економіки в Україні шляхом створення економічної структури, яка реалізує можливості забезпечення ефективності економічного і соціального розвитку.

Ключові слова: держава, конкурентоспроможність, структурна трансформація, інституціональні пастки, бюрократія, лобістські інтереси.

Вступ. В структурі функцій держави можна виділити два рівні: мікро- і макроекономічний. На мікрорівні вирішуються завдання впливу на господарську діяльність окремих економічних суб'єктів. До макроекономічних функцій державного регулювання економіки належить створення цілісного комплексу інститутів, що забезпечують стає функціонування економічної системи на основі оптимізації співвідношення між виробничою і соціальною ефективністю. Глобалізаційні процеси, які стали реальністю сьогодення, значно актуалізують (в контексті побудови ефективної економічної системи) проблеми набуття національними економіками конкурентоспроможності. Це, в свою чергу, виводить на перший план аналіз та наукове обґрунтування пріоритетів і напрямків структурної трансформації економіки. Саме зазначене питання в контексті виконання державою макроекономічних функцій стало об'єктом вивчення в представленій роботі. Слід підкреслити, що інститут держави входить до кола наукових інтересів видатних українських економістів, зокрема в площині досягнення цілей модернізації [1, с. 4-20; 2, с. 78-88; 3, с. 4-12; 4, с. 11-21; 5, с. 48-58; 6, с. 4-10; 8, с. 16-27; 9, с. 21-29].

Постановка проблеми. Безпосередньою метою дослідження є інституціональний аналіз проблеми впливу держави на процеси формування конкурентоспроможної економіки в Україні шляхом створення економічної структури, яка реалізує можливості вироблення максимальної кількості благ на душу населення найбільш ефективним способом, забезпечення стабільності і ефективності економічного і соціального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Створення умов стійкого становища країни на внутрішньому і зовнішньому ринках можна переформулювати у проблему забезпечення національної структурної конкурентоспроможності. Про те, що для економіки України набуття конкурентних переваг є нерозв'язаною задачею, свідчить низьке значення індексу глобальної конкурентоспроможності. Так, в 2009-2010 рр. значення цього індексу для України становило 3,95, що відповідало 82-й позиції в рейтингу (в 2008-2009 рр. Україна займала 72 позицію) [8, с. 18]. Національна конкурентоздатність визначається, перш за все, рівнем інноваційно-технологічного розвитку, темпами і пропорціями оновлення структури виробництва товарів та послуг. В нашій же країні за роки реформ, а це понад 20 років, не побудовано жодного великого підприємства на власній сучасній інноваційній основі [2, с. 79]. Посилюється залежність України від інноваційних запозичень з-за кордону. При цьому, найбільша питома вага імпорту технологій, необхідних для модернізації, належить тим

вітчизняним галузям, які традиційно мають розвинену наукову базу, серед них хімічна і нафтохімічна, металургійна промисловість, а також машинобудування.

Представлений рейтинг конкурентоспроможності наочно демонструє низьку ефективність діяльності в Україні формальних інститутів, зокрема держави. Слабким місцем в забезпеченні структурної конкурентоспроможності економіки України є неузгодженість в структурі інтересів економічних суб'єктів. Держава не є знеособленим абстрактним суб'єктом, що діє виключно в рамках реалізації суспільних потреб. Вона завжди конкретно виражена, персоніфікована. Соболев В. відзначає: «Жоден з інших особливих інститутів не є настільки персоніфікованим..., як бюрократія, і жоден із них не здатен у порівняно короткі проміжки часу забезпечити як упорядкування взаємодії суб'єктів економічної системи і зменшення хаосу, так і навпаки, дестабілізацію соціально-економічної ситуації» [7, с. 244]. Таким чином, результативність проведення структурної трансформації в Україні безпосередньо залежить від відповідності інтересів влади і суспільства, а також від дієвості системи державного управління як механізму ігнорування або задоволення потреб обох сторін. Особливість України полягає в тому, що бюрократія генерує в переважній більшості дестабілізаційні для реалізації суспільних інтересів процеси. З цього приводу приведемо цитату з роботи Кідзерського Ю. «... Ми схилиємося до точки зору, що будь-які конструктивні зміни стосовно нинішнього свідомого «самонастроювання» державної влади і державного управління у нас малоімовірні. Тому ми вважаємо, що розвиток промисловості й надалі відбуватиметься еволюційним шляхом, без чіткого слідування визначеній стратегічній меті, з постійним пристосуванням до поточної кон'юнктури та продовженням нещадної експлуатації спрацьованих і застарілих виробничих потужностей. Зрештою це зумовить фізичну руйнацію останніх, виснаження і незатребуваність вітчизняного виробництва внутрішнім і світовим ринкам, а також стане поштовхом до серйозних економічних, а потім – і політичних змін у країні» [5, с. 58].

В процесі ринкових перетворень національної економічної системи стихійно сформувався комплекс неефективних (с точки зору досягнення загальних стратегічних цілей країни) стійких норм – «інституціональних пасток», що виникли як результат переважання в поведінці суб'єктів господарювання стратегії адаптації, а не розвитку. Прикладом таких, зокрема, є бюрократія. Рентоорієнтована поведінка останньої, її залежність від галузевого лобізму зумовлюють відсутність стратегічних підходів у формуванні структурної політики, яка б відповідала стратегічним пріоритетам розвитку економіки в розрізі внутрішніх і зовнішньоекономічних відносин. На сьогодні потужне лобі мають сировинні галузі. Цей факт пояснює причини структурної деградації вітчизняної економіки. Досягнення мети модернізації структури виробничого комплексу вимагає розробки механізмів щодо стимулювання розвитку високотехнологічних галузей. Натомість, найбільша кількість пілг, проведення економічних експериментів, списання заборгованості знаходиться в активі гірничо-металургійного комплексу та вугільної промисловості. Останні є прикладом олігопольних утворень. Продаж товарів за неконкурентними цінами та отримання олігопольною структурою надвисоких прибутків не породжує стимулів до модернізації виробництва, інвестування коштів у розвиток нових технологій. Як приклад: сприятлива кон'юнктура світових сировинних ринків у 1999 – 2007 рр. не була використана вітчизняними експортерами для оновлення власного виробництва і асортименту продукції за рахунок додаткового доходу.

Фактично, держава у її сформованому вигляді є прикладом неефективного інституту. Вона перетворилась на один з визначальних чинників гальмування інноваційного розвитку, деградації вітчизняної промисловості у бік сировинного

придатку розвинутих країн і ринку для імпоротної високотехнологічної продукції, а також уповільнення процесів формування структури економіки, відповідної до умов експансії нововведень.

Висновки. В якості висновку зазначимо: побудова інституціональної основи формування структурної конкурентоспроможності в Україні передбачає, в якості необхідної умови, мінімізацію деструктивних можливостей державного апарату управління (підвищення ефективності функціонування інституту держави). Визначення стратегічних цілей розвитку економіки має відбивати суспільні інтереси, а не відповідати цілям лобістських груп. При цьому слід викоринити практику псевдореформування, коли розробка структурної політики на законодавчому рівні відбувається спрощено, напрями і завдання розвитку не піддаються моніторингу з приводу значущості для досягнення кінцевого результату, відсутні чітко визначені механізми реалізації програм, що приймаються.

Список використаної літератури:

1. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України // Економіка України. – 2010. - №3. – С. 4-20.
2. Гош О. Соціально-економічний лад реформованої України: основні необхідні інновації // Економіка України. – 2011. - №3. – С. 78-88.
3. Гриценко А. Методологічні основи модернізації України // Економіка України. – 2011. - №2. – С. 4-12.
4. Зверяков М. Ліберальна ідея і модернізація економіки України // Економіка України. – 2010. - №7. – С. 11-21.
5. Кідзерський Ю. Інститут держави і проблеми оновлення промислової політики в Україні // Економіка України. – 2011. - №1. – С. 48-58.
6. Попович М. Чи має українська модель суспільства бути ліберальною? // Економіка України. – 2010. - №8. – С. 4-10.
7. Соболев В.М. Формирование рыночной инфраструктуры в переходной экономике индустриального типа: общие черты и особенности в Украине. – Х.: Бизнес-информ, 1999. – 304 с.
8. Тарнавська Н. Розвиток теорії конкурентних переваг в умовах експансії нововведень // Економіка України. – 2011. - №4. – С. 16-27.
9. Якубовський М. Промислова політика: проблеми та перспективи модернізації // Економіка України. – 2010. - №8. – С. 21-29.

ЛАРИНА Т.Ф. ИНСТИТУТ ГОСУДАРСТВА В КОНТЕКСТЕ ПРИОБРЕТЕНИЯ СТРУКТУРНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЭКОНОМИКОЙ УКРАИНЫ

Статья посвящена анализу институциональных проблем воздействия государства на процессы формирования конкурентоспособной экономики в Украине путем создания структуры, которая реализует возможности обеспечения эффективности экономического и социального развития.

Ключевые слова: государство, конкурентоспособность, структурная трансформация, институциональные ловушки, бюрократия, лоббистские интересы.

**LARINA T.F. INSTITUTE OF THE STATE IN THE CONTEXT OF ACQUIRING
STRUCTURAL COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN ECONOMY**

Article examines institutional issues impact on processes of a competitive economy in Ukraine by creating a structure that provides features to ensure the effectiveness of the economic and social development.

Keywords: government, competitiveness, structural transformation, institutional trap, bureaucracy, lobbying interests.